

Nyílt levél LADOMERSZKY MARGIT MŰVÉSZNŐHÖZ

Kedves Művésznő!
Ne haragudjék, hogy a nagy nyilvánosság színe előtt lütemezem Magához ezt a levelet, de a témájánál fogva — hiszen Maga tehet róla — oda tartozik. Már napok óta tüpreng az *Esti Hírlap* december 30-i számában megjelent *Warrené születésnapja* című cikkben — és őszintén megvallva — kételyeim vannak afelől, vajon nem tapintatlanság-e megírni azt, hogy Ladomerszky Margit hány éves? Talán melegségül szolgál a cikkírónak az a hivatkozása, hogy „Ladomerszky Margit nem titkolja, rögtön kimondja: most hatvanéves.” Nagy bátorság és még nagyobb magabiztosság kell ahhoz, hogy egy nő, főként egy színésznő, csak úgy, spontán kimondja, hogy hány éves, ha már túl van a három ikksen. Ezért a bátorságért külön elismerés és gratuláció illeti!

Szinte hihetetlen, hogy mióta Szegedről elkerült, valóban negyven év telt el!... De talán egy színésznő sikerében gazdag életében a negyven év meg sem látszik, vagy legalábbis nem úgy látszik, mint egy „privát”nál, mert a színésznő úgy szólna, állandóan szem előtt van, naponta találkozik a sikerrel, a tapsokkal, a közönség szeretetével, s legfeljebb a szerepköre alakul át lassan, mondjuk Roxanból Warrenéé és talán — éppen előnyére — a haja válik fehérré. De mi, az egyszerű halandók, a „privátok”, akik nem a rivaldafényben, a nagy nyilvánosság előtt élünk, mi valahogyan 40 év alatt tényleg 40 évet öregszünk.

Nincsen szándékomban itt a színházi és a privát élet közötti évek múlásáról filozofálni, de ha már ilyen indiszkrét volt saját magával szemben, engedje meg, ked-

ves Művésznő, hogy felelevenítsük — mondjuk, születésnapjainak ajándékul — néhány epizódot a negyven év előtti szegedi működéséről.
Emlékszik, 1925 szeptemberében került Andor Zsigmond szegedi társulatához, s mindjárt a nyitólőadáson, Mórincz Zsigmond Sári bírójában, Mancsi szerepében mutatkozott be a szegedi közönségnek. Az akkori — most már, ugye, bátran ki lehet mondani — 20 éves színésznő sikert aratott a közönség és a hivatalos kritika előtt is. Indítól ez nagyon jól jött és egyik jobb szerep követte a másikat.

Emlékszik, volt akkor Szegeden egy irodalmi, színházi és társadalmi hetilap, a *Színház és Társaság*, amely ugyancsak később vált nevezetessé azzal, hogy az akkori fiatal „kócósok” írásai mellett Juhász Gyula, Móra Ferenc és az akkor szárnyait bontogató fiatal József Attila írásai is megjelentek. Ez a lap minden évad kezdetén közölte az új színészek fényképeit és a velük közölt interjúkat.

Emlékszik, az elsőkközött közölte a maga fényképét is színes nyomásban a címlapon. (A vidéken az első lap volt, mely három színnyomatban közölt képeket.) Az interjú, mint a lap akkori színházi rovatvezetője, én csináltam. Erre, már nem valószínű, hogy emlékszik, de arra talán igen, hogy az interjú folyamán mit mondott. Az volt minden vágya, hogy a szegedi közönség megszeresse és ehhez kérte a sajtó segítségét is. E vágya a sajtó segítségével is megérdemelten és hamar beteljesedett.

Emlékszik a szerepeire? A Sári bíró után jött az ótórás vendég, a *Magnetic*, az *Ószi szerelem*, a *Cyranoból* Roxan, majd két Ibsen-darab: a *Solness építőmester* és a

Hedda Gabler parádés szerepei...

Emlékszik a partnerekre? A prózai társulatban Kaszab Anna, Uty Gizella, Feleky Klári, Egyed Lenke, Baróthy József, Bilcsi Tivadar, Gondai József, Harsányi Miklós, Herczeg Vilmos, Szentiványi Béla. Az operisták között Szász Edit, Vass Mancsi, Zitta Emma, Kertész Vilmos, Lendvay Andor, Arany József, az operettegyüttesben Kolbay Ildikó, Gábor Mara, Sugár Gyula, Fenyves Sándor és Dolly Ferenc, a vezető táncos komikus mellett a kisebb szerepeket játszó, de ma már magas kitüntetésekben részesült Rajz János és Szabó Samu és még sokan mások, akik között vannak, akik nagyok lettek, és vannak, akik eltűntek...

És emlékszik a repertoárra? Az 1925—26-os évadban 98 különböző mű került színpadra 360 előadásban! Ebből három eredeti bemutatott és a szezon folyamán 14 különböző opera! És a prózai művek: Shakespeare: *Vihar*, Molière: *Botesinálta doktor*, Rostand: *Cyano de Bergerac*, Ibsen: *Solness építőmester*, Hedda Gabler, Daudet: *Arles-i lány*, Wilde Oscar: *Pirenei tragédia*, Gerhardt Hauptmann: *Téli ballada*, Katona: *Bánk bán*, Csery-Szalay: *Ugarimadás*, Pirandello: *Hat szerep keres egy szerzőt*, Romain Rolland: *A szerelem és a halál játéka*, Kistenmaecher: *Miénk az éjszaka*, Paul Gerdely: *Ha akarnám — és ezek mellett az akkori magyar modernek: Heltai Jenő, Molnár Ferenc, Zilahy Lajos, Szencs Béla üdönjságai*. Ugye, művésznő, ilyen repertoárban lehetett szerepeket találni és ezzel a műsorterffel ma is lehetne „Nívó-díjat” szerezni?... Hát igen, ezek voltak a „vidéki színészet lelket erősítő, de fáradságos évei”.

Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy ezekben az években az itt eljátszott szerepeknek, a vidéki iskolának köszönhetően azt, hogy a későbbi országos sikerű híres szerepét, a *Warrené* 1943 és 1955 között csaknem hatszázszor játszhatta el, és talán ennek köszönhetően azt is, hogy most nem is titkolta, sőt bátran, „rögtön kimondja: most hatvanéves”.

Kedves Művésznő, ha egy kissé késve is, engedje meg, hogy a régi és a mai szegedi közönség nevében a szép születésnap alkalmával hosszútávú életet, jó egészséget és további sok sikert kívánjak.
Jenő István

ESTÉK A FALUBAN

A falusi téli esték a közbabosok szintén a felszabadulási évfordulóra készülnek.

Szakképzés a tanyákon

A termelőszövetkezet és a tszcs-k, valamint a földművelőszövetkezet 60 előadás megtartására szerződött a TIT-tel. Kis soron és Gát soron a tsz-akadémia II., illetve I. évfolyamra működik, itt elsősorban a homoki mezőgazdaság gyümölcs-termesztési kérdéseiről hallanak előadásokat a termelők. Természetesen megismerkednek még a földieper, a burgonya, a növényvédelem, a balesetelhárítás időszzerű problémáival is. A tanyai iskoláknál 4—5 előadásban politikai, pedagógiai, egészségügyi, irodalmi kérdésekről is hallanak a tanyalakók. Két iskolánál megszervezték a dolgozók esti iskoláját. Az Aranykálász Tszcs-ben 26 ember jár szakképzést a tanfolyamra, ahol a szakszemle gyümölcs-termesztés ismereteit szerzik meg.

Január második hetének programjáról beszélgetünk Börcsök Szilveszterrel, az ászóthalmi művelődési otthon igazgatójával.
— Elég mozgalmas hét ez számomra — mondja. — Kedden 2—5-ig a rajz szakkör 14 tanulóval foglalkozik Veres Ferenc rajztanár. Hatkor sportakadémia, beszámoló és filmvetítés a tokiói olimpiáról. Végül az asztaliteniszek edzenek. A szerda este a színjátszó csoporté. Tóth Miklós: Ez a falu eladó című háromfelvonalos vígjátékát tanuljuk. Csütörtökön délután a honismereti szakkör beszél meg a falukronika anyagának gyűjtési teendőit. Pénteken a fotoszakkör, a babosok, majd a kézimunka szakkör tagjai gyűlnek össze. Szombaton ifjúsági klub, a zenéje, a tánc, egyzóval a fiataloké a művelődési otthon. Vasárnap délelőtt gyermekfoglalkozás van. Diafilmvetítés, játékok és a gyermekmúzeum meglátogatása a tv-ben. Délután a felnőttek szórakoznak: ki a televízió műsorát nézi, ki zenét hallgat, ki táncol, tetszés szerint.

Persze valamennyi szakkör munkájának meghatározott tartalmat ad a felszabadulási évfordulóra való felkészülés. A honismereti, a foto- és a rajzszakkör közös terve: február végén vagy március elején kiállítást rendeznek, mely bemutatja a község húszeves fejlődését. A színjátszó és a tavaszi kulturális szemlére is el kell készülni.

— Nincs fehér folt és mégis...
Igaz, nincs fehér folt a művelődésben, szakképzés-művelődési otthon-heti programjában. Jóformán minden

B. Ö.

A „Nehéz emberek” a tanúk padján

A Szabó-féle görgőseke évek óta tartó közismert bonyodalmához most újabb esemény kapcsolódik. A sokat vitatott eke rövidesen sorra kerül újabb bírósági tárgyalására a „Nehéz emberek” című filmet is megidéztek. A bajai bíróság a közeljövőben tárgyalja Szabó István feltaláló és a Bajai Állami Gazdaság perét, s a szakvélemény alapján dönti el, hogy a görgőseke valóban megfelel-e a szerződésben vállalt követelményeknek, jár-e díj a feltalálónak.

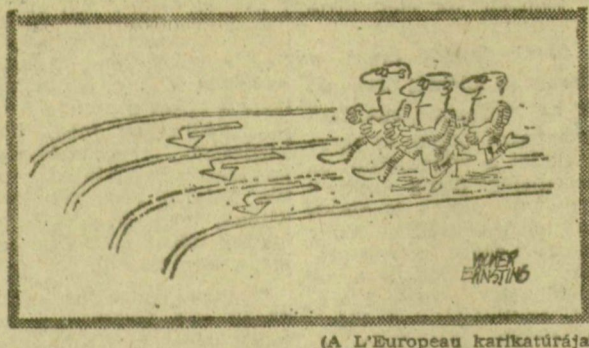
A feltaláló Rázsó Imre professzort is megidézett a tanúnak, a neves szakember azonban időközben meghalt. Megmaradt viszont a „Nehéz emberek” című film, amelyben éppen Rázsó professzor mészálja a görgőseke előnyeit, jó tulajdonságait, ezért a feltaláló jogtanácsosa a tárgyalásra tanúként megidézettette a filmet. A „Nehéz emberek”-et tehát levetítik a bíróság előtt, így a magyar — s valószínűleg a nemzetközi jogszolgáltatás történetében is — első ízben egy játékfilm tanúvallomása segít a bíróság munkáját.

re érkezve a következőket mondotta nekem: „Az a baj itt Magyarországon, hogy az egyiknek erőst sok van, s a másinak erőst kicsi.” Hogy mennyire az örök emberről való volt ezek a szavak, azt hűbá és vérbevágóan igazolta Indiában kocsivezetőnk, az öreg szadarcsik, aki Új-Delhiben, amikor a mozlim templom körüli elképzelhetetlen nyomort szemlélt, hangot adtam a csodálkozásnak, a szomorúságnak és a szánalomnak, s szórol szóra a következőket mondotta: „Tetszik tudni, Professzor úr, nálunk Indiában az a baj, hogy az egyik oldalon az eget veri a gazdagság, s a másik oldalon szörnyűség és elviselhetetlen a nyomor.”

Múltak az évek és változtak a viszonyok, az utcákról eltűntek a koldusok, s a tanyai kapások és földtúrók fosztos kabátjai között egyetlen olyan darabkát sem lehetett látni, amelyen az eredeti ruhaanyag jellegére következtetni lehetett volna, ma már hirmondót sem lehet látni. Az élet emberibbé vált. Más formát mutatnak az utcák, mást az arck és az öltözetek és ebben az új öltözetben ma már kezdem szeretni ezt a várost.

Szeretem a Széchenyi teret, a monumentális, ékes városházzal, az öreg platanokkal, s a szép szökőkutakkal, a megújuló múzeumot, a múlt ékes emlékeivel, a Tisza-parti füzéseket a Körösi-csárdával, a felsővárosiak kedvenc Sár-gáját, a Felsőtisza-parti strandot, rajta az izlésesen, szépen, lakályosan megépített házacskákkal és az előttük lévő, pompázó virágokkal díszes édes kis kertecskékekkel. Szeretem elnézegetni a szöke Tiszát Tápé alatt, ahol gyér fűzes és nyaras erdők bájos keretében foglalva Szegednek fordul, s a homokzationokkal hadakozó kanyargó Marost, amely üzenetet hord hozzám a partparti fehér házról, ahol születtem, az iskoláról, ahol rabja lettem a betűnek, csodálója, vizsgálója és magyarázója a

Hosszútávúfutás

(A L'Europeau karikatúrája)

EMLÉKEZÉS

Írta: **ÁBRAHÁM AMBRUS**

Most, amikor a fagyos hótakaró alatt elhalkult az anyatermészet szivedobbanása, s szakadatlan és megszakíthatatlan útján haladva lassabb tempóba kezdett az ezerarcú élet, a jól futótt szoba szögletében üldögélve az ember szívesen elmereng a múlt, s a történesek rohanó árjában elmerülve, válogat és emlékezik. Az események és történesek, amelyeknek emlékei ilyenkor körülrajznak bennünket, különösen akkor megkapók és akkor gondolatkeltezők, amikor határhő tövében állunk, ahonnan jól esik a visszatekintés, ahol jól esik az álmódosítás, a történesek okain és következményein jólesik eltűnődni, s a dolgok lényegén és értelmén elgondolkozni.

Harminc esztendeje annak, hogy a főváros fűlsiketítő zajától és szüntelenül fokozódó forgatagától Szegedre kerültem. Hozott a kenyér, a hivatás, az alkotmányosság és a rendíthetetlen hit annak a megvalósulásában, hogy itt, az önálló hatáskörben azt tehetem, amit akarok és azt úgy tehetem, ahogy akarom.

Nem igen lehettem több, mint négy esztendő, amikor nagybátyám, néhai Abraham Ábel, Tusnádon, a Hosszútávúfutás partján azt kérdezte tőlem, hogy mi szeretnék lenni. „En olyan ember szeretnék lenni — feleltem neki —, akinek senki sem parancsol.” Ez volt a lényem, ez volt az álmom és ez volt a vágyam. Egész fiatalágomban ezért dolgoztam, ezért hallgattam, és ha kellett, ezért harcoltam. Életemben soha semminemű függést nem szerettem és semmiféle alárendeltséget akarhatatosan el nem viseltem. Ez az életelv és ez a lelki alkát dolgozott bennem akkor is, amikor a budapesti egyetemem otthagytam, Szegedre jöttem és itt az Ál-

lami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola tanára lettem. Ez az adottság volt az, amelynek sugallatára a Budapestről való távozás indítékainak a latolgatásai közepette ismételtén és nyomatékosan hangsúlyt adtam annak, hogy szívesen hagyom ott Budapestet és szívesen megyek vidékre, Szegedre, Reszegepiskóra, Borször-csökre, vagy akárhová, mert csak egyetlen vágyam van, és ez az, hogy amit tudok, elmondhassam olyanoknak, akik azt megértik és arra érdemesek és azt, amit akarok, meg tudjam valósítani úgy, ahogy én akarom. Volt idő és ez nem is volt olyan rövid, amikor úgy gondoltam, hogy ez a sajátságos lelkület egyedül az enyém, amelyet az örökítő testek véletlen találkozására kivételként indított el a nekem szánt, az életküzdelmek rögz és fáradságos útjain.

— De rá kellett jönnöm, hogy van itt valami más és ez már a közösség dolga, amelyet formál, alakít a táj, az idő, a tapasztalat és az életforma. Idestova 40 esztendeje lehet annak, hogy otthon a falumban egy verőfényes augusztusi délután ott állodogaltam az udvaron, a kapu mellett, hallgattam a patak csobogását és az öreg jegenyefa sóhajtozását, amelynek hatalmas lombzatában meg-megütközött a völgykatlanból hirtelen előretörő, nagyerejű és vihart jelző szellő. Unokaöcsém, aki ma egy rézbánya termelését irányítja valahol messze a Kárpátok tövében, s aki akkor nemigen lehetett több, mint három esztendő, ott állott a ház alsó lépcsője mellett, s nagy, tégranyított szemekkel nézett rám, akit természetesen a találkozás első napjaiban meglehetősen idegennek tartott. Mivel az Alvégen szokásos szélifűvástől eltekintve, jó volt az idő és csodálatosan szép volt az augusz-